

Oponentský posudek bakalářské práce Karoliny Dohnalové „Adekvátnost přisuzování inteligence podle fotografie tváře neznámé osoby“

Vedoucí práce: Mgr. Věra Pivoňková, PhD.

Posudek vypracovala: Mgr. Lenka Nováková

Předkládaná bakalářská práce se zabývá otázkou, zda jsme schopni adekvátního přisuzování inteligence neznámým jedincům výhradně na základě fotografie jejich tváře. Jedná se o téma zajímavé nejen z vědeckého, ale i (a to možná především) laického hlediska, neboť druhé dennodenně posuzuje na základě jejich fyzického vzhledu chtě nechtě každý z nás. Práce má dvě části, teoretickou a empirickou. Část empirická se mi jeví jako daleko zdařilejší než část teoretická, které by prospěla větší pečlivost při jejím psaní a k níž mám následující připomínky:

Autorka se bohužel nevyhnula občasným vágním, ne příliš šťastně formulovaným tvrzením, např. „povědomí o této oblasti není zas tak moc rozšířeno“ (str. 5; čtenář si těžko udělá jasnou představu o tom, co autorka může mínit výrazem „ne až tak moc“).

Myšlenky v rámci jednoho odstavce na sebe někdy logicky nenasazují (např. když hned v samém úvodu na str. 5 nás autorka nejprve ujišťuje, že fyzické vzezření jedince představuje charakteristiku, jež je druhému člověku při sociální interakci nejpřístupnější, a v zápětí uvádí, že „se ani nejedná o nějakou novodobou domněnku“, nabízí se myšlenka, že z textu bylo cosi vyňato, ale poté již nebyla obnovena logická návaznost textu. Obdobně na str. 10, kromě absence přísudku („Pokud se však náhodou stalo, že hodnotitel hodnocenou osobu, tak byla v hodnotící tabulce připravená možnost zakliknutí tlačítka „znám tuto osobu“ a osoba nebyla dále hodnocena.“) lze vytknout fakt, že informace o zaklikávání tlačítek je poněkud předčasná a redundantní, nebyl-li čtenář dosud seznámen se způsobem, jakým byla hodnocení získávána, a celkové návaznosti textu také neprospívá.

Text místy oplývá vyjádřeními nesmyslnými, jako je tomu například na str. 9, kde autorka o hypotéze tzv. pravdivého jádra praví, že „potvrzuje teorii dr. Cormana“.

Mnohem větší problém ovšem představuje až příliš častá absence citací. Kupříkladu na str. 8 je zmíněno, že druhé často hodnotíme v souladu s pravidlem „co je krásné, to je dobré“, chybí zde však citace. Stejně tak chybí citace k hypotéze tzv. pravdivého jádra a sebevyvracejícího se/sebenaplnujícího se proroctví (vše na str. 9). Obdobně je tomu na str. 13-14 v přehledu různých přístupů k pojetí inteligence v současnosti. Čtenář, jenž by se rád o práci zmíněných autorů dozvěděl více, si tak musí k pramenům nalézt cestu sám.

Někdy se však nevyplatí citovat za každou cenu. Na str. 14 autorka citací „...takové testy ukazují aktuální výkon spíše než subjektivní dojmy“ míní ilustrovat fakt (jak ostatně dále vysvětluje), že „[testy inteligence] nepostihnou intelektuální schopnosti člověka v celé jejich šíři“. V originále citace zní „...such tests sample actual performance rather than subjective impressions“. Nehledě na to, že „actual performance“ není výkon „aktuální“, nýbrž „skutečný“ (což plyne i z toho, že vyňaté citaci v originále předchází vysvětlení, že v testech inteligence nemá jedinec šanci se pomocí švindlování dělat lepší, než je), je citace použita zcela mimo kontext. V originále se tímto vysvětluje, proč jsou hodnocení udělená hodnotiteli, kteří hodnoceného neznají, nicméně přesná: protože taková hodnocení vykazují konvergenci jak se sebehodnocením a hodnoceními udělenými osobami, které hodnoceného znají, ale také s objektivními měřítky, jako jsou testy inteligence. V těch se nedají švindlováním nahnat body, aby se jedinec předvedl v lepším světle, než jaký skutečně je, a navíc, jak už bylo řečeno, tyto testy měří skutečný výkon namísto ledasjakých subjektivních dojmů. Nejsm proto bohužel zcela přesvědčena o autorčině schopnosti dobře porozumět

anglickému odbornému textu a(nebo) jej citovat s ohledem na kontext. Neujistila mne ani o tom, že spolehlivě dokáže anglický text přeložit tak, aby výsledkem byla smysluplná česká věta, když například píše: „Ve vysoce fertlních fázích (například pozdně folikulární) jsou pro ženu atraktivní mužské tváře s maskulinními proporcemi více než v průběhu méně fertlních fázích cyklu (např. luteální a časná folikulární fáze).“ (str. 17) Další z mnoha příkladů se nachází hned na další straně: „Je třeba si uvědomit, že ačkoli inteligence na základě atraktivity odvozována v celém spektru rozložení atraktivity (haló efekt atraktivity), tak byl toto „vodítko“ je validní pouze pro tváře z dolní poloviny distribuce inteligence (...)“ (str. 18)

Teoretické části by místy také prospělo, kdyby autorka vyvinula více snahy takřkajíc dotahovat myšlenky do konce. Na str. 15-16 autorka představuje dvě studie, jejichž výsledky nemluví ve prospěch hypotézy o adekvátnosti přisuzování inteligence, a odbývá je poněkud úsečně tím, že jsou však beztak problematické, a to proto, že „jejich koncept by se dal považovat za poněkud zastaralý“. Čtenář tak může jen hádat, v čem konkrétně ona zastaralost spočívá.

Důslednější korektura finální verze textu by bývala rovněž nebyla na škodu, neboť místy, kromě shora již zmíněného, dochází k nápadné akumulaci překlepů v rámci jedné strany textu či dokonce jednoho odstavce, jako je tomu například na str. 16: „vytrvalost ti přátelskost“, „ale co pro nás především zaujalo“, „tyto fyzické totiž rysy“. Jelikož se nejedná o izolované výskyty, které se nedopatřením vloudí snad do každého textu a mnohdy odolají i pečlivým korekturám, dochází k výraznému snížení kvality textu, neboť je přinejlepším narušena plynulost a pohodlí při jeho čtení, v horším případě se již čtenář musí pít po smyslu takovýchto vět.

Empirická část je, jak již bylo řečeno, o poznání zdařilejší. V části „Výzkumné otázky“ sice nacházíme obezřetně formulované hypotézy, a to včetně zamyšlení nad nezbytnými omezeními studie, která z toho plynou, avšak postrádám zde (anebo kdekoli jinde, nejlépe na konci úvodu) stručně a jasně formulovaný cíl (popřípadě cíle) práce. I přesto, že byl již někde předtím obsáhleji rozebírán, což si čtenář v tomto bodě už beztak povětšinou nepamatuje, patří se jej uvést před hypotézy. Při troše hledání však lze konstatovat, že cíle práce odpovídají stanovené hypotézy i zvolený design studie.

Je třeba vyzdvihnout, že ačkoli materiál představují fotografie, které byly získávány v rámci jiného výzkumu, a pro účely tohoto výzkumu z nich byly „pouze“ vybírány ty nejvhodnější a ty posléze upravovány, už samotná příprava stimulů byla jistě časově dosti náročná.

V popisu metod bohužel postrádám jakoukoli zmínku o programu, který byl použit k prezentaci stimulů a sběru hodnocení, a o detailech, jako například v jakých intervalech byly jednotlivé stimuly prezentovány.

Jednu závažnější výtku mám k prezentaci výsledků. Byť se to na první pohled může jevit jako pouhá formalita, to, jakým způsobem o výsledcích referujeme, může zásadním způsobem ovlivnit pochopení toho, co jsme statistickými metodami vlastně rozkryli (anebo také ne). Deskriptivní statistika na str. 26 by pro lepší přehlednost mohla být uvedena v tabulce. Jejich úprava (str. 28, 29 a 30) však není standardní a chybí u nich titulek. To platí i pro bohužel jediný graf, který v práci najdeme. Prezentace výsledků rozhodně mohla být názornější.

Část empirická se mi jeví, zvláště s přihlédnutím ke skutečnosti, že se jedná o práci bakalářskou, „na výbornou“, přičemž mne k tomuto hodnocení vede zejména míra, v níž autorka projevila schopnost získané výsledky interpretovat a diskutovat v souvislosti s již provedenými studii. Při hodnocení části teoretické bych se však přikláníla k hodnocení „velmi dobře“, neboť v daném stavu se text až příliš často nečte dobře a čtenář leckde tápe po smyslu vět. Celkové hodnocení předkládané práce by se tak z mého pohledu pohybovalo mezi „výborně“ a „velmi dobře“.

Otázky k obhajobě:

Jak byste vysvětlila fakt, že fotografie pravého profilu jedince (tj. fotografie tváře z levé strany z pohledu pozorovatele) je hodnocena jako podobnější jeho fotografii zepředu nežli fotografie profilu levého?

V diskuzi k výsledkům týkajícím se hypotézy č. 2 uvádíte, že „hodnotitelé vnímají pozitivněji lidi, jejichž stupeň atraktivity je podobný jim samým“. Pokud se toto „pozitivnější vnímání“ vztahuje i na přisuzovanou inteligenci, nestálo by do budoucna za zvážení získat od hodnotitelů nejen výsledky IQ testů, jak navrhuje, ale i hodnocení jejich vlastní atraktivity? Jak píšete, „kritéria vysoce inteligentního hodnotitele by mohla být vyšší než u jiných“. Nemohlo by totéž platit i pro hodnotitele vysoce atraktivního?

V Praze dne 31/8/2011

Lenka Nováková